

ELŐSZÓ

A *TOP 2500 magyar–francia szótár* egyesíti a szótárak és a társalgási könyvek nyújtotta előnyöket. A magyar és a francia nyelv 2500 olyan alapvető szavát tartalmazza, amelyek segítségével a nyelvhasználó könnyen elboldogulhat a mindennapi életben. A szótárban az alapszókinszavai, fordulatai mellett helyet kaptak a mindennapi életünket meghatározó újabb keletkezésű vagy divatos elemek is (pl. **KORONAVÍRUS** 'coronavirus', **OLTÁSELLENES** 'antivax', **HÁLÓZAT** 'réseau' {mobiltelefon-hálózat}, **ÁLHÍR** 'infox', **DIVATJAMÚLT**, **BÉNA** 'ringard').

A *TOP 2500 magyar–francia szótár* minden egyes magyar címszónak megadja a szófaját, főnevek esetében azok toldalékváltozatait, igéknél azok főnévi igenévi alakját, továbbá francia megfelelőjét. A kiadvány a magyar címszavak jelentését egy-egy találó magyar példamondattal, tipikus helyzetmondattal és azok hű francia fordításával világítja meg, továbbá – igazi újdonságként – esetenként szócikközi információs ablak keretében kiegészítő nyelvtani, lexikai és nyelvhasználati érdekességekkel is szolgál. Minderről bővebben lásd alább: **Útmutató a szótár használatához**.

A *TOP 2500 magyar–francia szótár* ezáltal a legfontosabb magyar szavak és jelentéseik elsajátításának, valamint helyes használatának hatékony és nélkülözhetetlen segédeszköze. Egyrészt hasznos lehet tehát a franciául tanuló vagy francia nyelvismeretüket felfrissíteni, továbbfejleszteni kívánó magyaroknak, másrészt mindazoknak a külföldieknek, akik most kezdenek ismerkedni a magyar nyelvvel, esetleg korábbi – mára már kissé elhalványult – magyar tudásukat kívánják fölfrissíteni.

ÚTMUTATÓ A SZÓTÁR HASZNÁLATÁHOZ

A *TOP 2500 magyar–francia szótár* nem törekedhet arra, hogy a szavak bemutatása mellett a magyar nyelv esetenként bonyolultabb nyelvtani kérdéseit is tárgyalja. Ennek ellenére a szavak mondatbeli szerepén túl számos egyéb jelentésbeli és nyelvtani ismeret is meríthető a példamondatokból. A szótár szerkezete klasszikus szótárfüzetéhez hasonlít, amelynek bal oldali oszlopában a magyar szavakra vonatkozó információk jelennek meg, míg jobb oldali oszlopa a francia megfelelőikkel kapcsolatos adatokat tartalmazza. A szócikkek felépítését az alábbiakban foglaljuk össze.

A SZÓTÁR MAGYAR OLDALA

A szócikkfej

A **címszót** (ritkán szókapcsolatot: **ÁLLVA MARAD**, **BOCSÁNATOT KÉR**) tartalmazó sort nevezzük szócikkfejnek. Itt található a címszóra és a szó használatára vonatkozó fontosabb adatok.

A címszavak

A szótárban szereplő címszavak **VASTAG KISKAPITÁLIS** betűvel szedve, szoros betűrendben követik egymást. A magyar szótári hagyományoknak megfelelően betűrendi szempontból nem tettünk különbséget az *a-á, e-é, i-í, o-ó, ö-ő, u-ú* és az *ü-ű* betűpárok között.

Ha a címszónak alakváltozata van, mindkét alakváltozatot megadtuk egymástól vesszővel elválasztva: **CSENGET, CSÖNGET, CSODA, CSUDA**, de csak az első, gyakoribb alak szerepel kifejtett szócikkben, a második, ritkább alakváltozatnál csak utalás történik az elsőre: **CSÖNGET** → **CSENGET, CSUDA** → **CSODA**.

Esetenként egy-egy azonos jelentésű szó (pl. **BICIKLI, KERÉKPÁR**) címszóként két helyen is előfordulhat, de csak az egyiknél lesz kifejtve. A bizalmas beszédstílusban gyakori, rövidebb **BICIKLI** alakváltozat például a „B” betű alatt is megtalálható utalással, kifejtve, használati példával ellátva azonban a **KERÉKPÁR** fn *~ok, ~t, ~ja* címszónál szerepel. Egyes alapvető „nyelvtani” szavaknál (névelők, névmások) hasonlóképpen jártunk el. Az utalások az alábbi formában jelennek meg:

BICIKLI fn *~k, ~t, ~je* → **KERÉKPÁR**
AZ hat ne → **A**

Ugyanígy jártunk el, ha a magyar címszónak van egy hozzá jelentésben közel álló, többnyire latin eredetű változata is, ami ráadásul a francia oldalon egyetlen alakban jelenik meg. Ekkor az idegen alaknál csak utaltunk a magyar változatra, melynél megtaláljuk a jelentés kifejtését és példamondattal történő magyarázatát.

GYAKORLATI mn <i>~ak, ~t, ~lag</i>	PRATIQUE [prátik]
✦ Zoének nincs semmi gyakorlati érzéke.	✦ Zoé n’a aucun sens pratique .
✦ Nagyon praktikus ez a szerszám.	✦ Cet outil est très pratique .

PRAKTIKUS mn *~ak, ~at, ~an* → **GYAKORLATI**

A címszavak többségének egy jelentése van. Azonban más nyelvekhez hasonlóan, a magyar is számos többjelentésű szót használ. Ilyenkor a *TOP 2500 magyar-francia szótár* terjedelmi korlátai miatt

- vagy csak az adott szó leggyakoribbnak, legfontosabbnak ítélt jelentése szerepel (az alábbi példában például mellőzve a szó ritkább ’valótlan hír’ és ’vizelésre használt csöves edény fekvő férfibetegek számára’ jelentéseit)

KACSA fn *~k, ~t, ~ja* ’háziszárnyas vagy ebből készült étel’,

- vagy – külön címszóként kezelve a jelentéseket – felső indexben megadott sorszámmal és kapcsos zárójelben feltüntetett jelentéspontosító, egyértelműsítő magyarázatokkal különböztettük meg a szó második, esetleg harmadik fontos jelentését:

DÉL¹ {napszak} fn *delek, delet, dele*

DÉL² {égtáj} fn *–, ~t, –*

FINOM¹ {ízletes} mn *~ak, ~at, ~an*

FINOM² {tetszetősen arányos, kellemes} mn *~ak, ~at, ~an*

GAZDA¹ {háziállat tulajdonosa} fn *~k, ~t, ~ja*

GAZDA² {gazdálkodó} fn *~k, ~t, ~ja*

MÁSODIK¹ {ha csak kettő van vmiből} sorszn

MÁSODIK² {ha több is van vmiből} sorszn

VEZET¹ {autót} ige ~ni

VEZET² {vkit (vhova), vmi vhova} ige ~ni

VEZET³ {sportversenyben} ige ~ni

A két különböző szófajhoz tartozó, alakilag azonos szavakat (pl. melléknév – főnév vagy ige – főnév) szintén felső indexszel különböztettük meg egymástól. Sorrendjüket tekintve előbb a melléknév, utána a főnév szerepel, illetve előbb az ige, utána a főnév következik:

REGGELI¹ mn ~ek, ~t, –

REGGELI² fn ~k, ~t, ~je

FOG¹ ige ~ni

FOG² fn ~ak, ~at, ~a

Ha a magyar alapigének módosult jelentésű igekötős változata is van, akkor azt gyakran külön kezeltük:

SZÁMOL ige ~ni

✧ Háromig **számolok**.

KISZÁMOL ige ~ni

✧ **Kiszámoltam**, hogy mennyibe fog ez nekem kerülni. **Számításaim** szerint túl drága lenne.

MEGSZÁMOL ige ~ni

✧ A szavazás után **megszámolják** a szavazatokat.

COMPTER [köté]

✧ **Je compte** jusqu'à trois.

CALCULER [kalkülé]

✧ J'ai **calculé** ce que cela me coûtera. D'après mes **calculs**, ce serait trop cher.

COMPTER [köté]

✧ Après le vote, **on compte** les voix.

Mindig megadtuk az igék *-ni*, *-ani*, *-eni* főnévi igenévi alakját. Szabályos képzés esetén a szótót nem ismétljük meg, azt a tilde (~) jel helyettesíti. A rendhagyó főnévi igenevek teljes alakját kiírtuk:

AD ige ~ni

KIÁLT ige ~ani

MEGY¹ ige *menni*

ÖREGÍT ige ~eni

A magyar ikés igék *-ik* ragját virgula (|) választja el az ige tövétől, mivel esetükben a toldalékok mindig a tőhöz járulnak:

ÚSZ|IK ige ~ni

HIÁNYZ|IK ige ~ani v. *hiányozni*

A legfontosabb rendhagyó igék ragozásával kapcsolatban a nyelvtani információs ablakok, illetve a kötet végén a függelék 5. pontjában található ragozási táblázatok nyújtanak segítséget a nem magyar ajkú használóknak.

A vonzatos magyar igék és francia megfelelőik esetében azok vonzatait rövidítésekkel csúcsos zárójelnek között adtuk meg: Ha a vonzat zárójelben szerepel, az azt jelenti, hogy

az ige vonzat nélkül is használható. Az egyszerű tárgyesetet csak indokolt esetben jelöltük külön.

ELLENÁLL (<vkinek, vminek>) ige ~ni

A magyar toldalékok (-ba, -be, -ban, -ben, -nak, -nek, -ra, -re stb.) nem alkotnak címszókat.

A címszó kiejtése

A magyar címszó mellett nem adjuk meg annak kiejtését, mivel a magyarban nincs akkora eltérés a szó írott és kiejtett alakja között, mint a franciában. Mindazonáltal a francia ajkú használók számára a szótár végén található függelék 1. pontjában francia példák segítségével magyarul és franciául is röviden bemutatjuk a magyar ábécé betűit és azok kiejtésének legfontosabb szabályait.

A franciától eltérően a magyarban a **hangsúly** mindig a szó első szótagjára esik (vö. francia septembre – magyar szeptember). A hangsúlytalan szótagokat azonban kiejtik.

A címszó szófaja

A szócikkfejben a címszó után következik annak szófajmegjelölése a rövidítésjegyzékben megadott rövidítésekkel (kivéve az ige megjelölést, ami mindig kiírva szerepel). Pl.:

JÖN ige ~ni

KÖNYVTÁR fn ~ak, ~at, ~a

RÖVIDLÁTÓ mn ~k v. ~ak, ~t, ~n v. ~an

ÁLTALÁBAN hsz

HARMINC tőszn

HARMINCADIK sorsznr

FELETT nu

ÉN személyes nm

SZIA!, SZIASZTOK! msz

A címszó toldalékos alakjai

A szófajmegjelölés után található a főnévi és melléknévi címszó legfontosabb toldalékos alakjai úgy, hogy a címszót tilde (~) helyettesíti és ehhez kapcsolódnak a jelek vagy a ragok: a főneveknél a többes számú, a tárgyragos és az egyes szám harmadik személyű birtokos személyjeles alak van megadva (pl. **CSÜTÖRTÖK**: *csütörtökök, csütörtököt, csütörtökje*), a melléknéveknél a többes számú, a tárgyragos és az -n, -an, -en vagy -ul, -ül határozóragos alak. Pl.:

CSÜTÖRTÖK fn ~ök, ~öt, ~je

MEGFELELŐ mn ~k v. ~ek, ~t, ~en

BOLOND mn ~ok, ~ot, ~an v. ~ul

Ha egy szóhoz a toldalék több változatban is járulhat, mindegyik változatot feltüntettük:

FOTEL fn ~ok v. ~ek, ~t, ~ja v. ~je v. ~e

Az *-a, -e* végű névszók utolsó magánhangzója toldalékos alakban megnyúlik. Ezt \sim jelöli.

FA fn $\sim k, \sim t, \sim ja$

PINCE fn $\sim k, \sim t, \sim je$

A változó tövű szavak toldalékos alakját teljes egészében feltüntetjük:

KOSÁR fn *kosarak, kosarat, kosara*

MAJOM fn *majmok, majmot, majma*

A magyar névszóragozással kapcsolatban a nyelvtani információs ablakok, illetve a kötet végén a függelék 2. pontjában található ragozási táblázatok nyújtanak segítséget a nem magyar ajkú használóknak.

Amint azt már fentebb jeleztük, mindig megadtuk az igék *-ni, -ani, -eni* főnévi igenévi alakját. Szabályos képzés esetén a szótőt nem ismétljük meg, azt a tilde (\sim) jel helyettesíti. A rendhagyó főnévi igenevek teljes alakját kiírtuk:

AD ige $\sim ni$

KIÁLT ige $\sim ani$

ÖREGÍT ige $\sim eni$

MEGY¹ ige *menni*

Ha a címszó valamely toldalékos alakja nem használatos vagy nem létezik, helyére kis vízszintes (–) vonal került.

BOLDOGSÁG fn –, $\sim ot, \sim a$

EGYETLEN mn –, $\sim t, –$

A címszó minősítése

A címszavak részletesebb leírásával szolgáló nagyobb szótárakkal ellentétben gyűjteményünkben nem tüntettük fel a címszavak stílusminősítését (pl. bizalmas, választékos). Erre vonatkozólag a példamondatok szöveggörnyezete, illetve a megfelelő francia ekvivalensek elégséges információt adnak.

A példamondatok

Szótárunkban a magyar címszavak jelentését egy-egy \diamond jellel bevezetett, találó magyar példamondattal, tipikus helyzetmondattal világítjuk meg, amelyben a magyar címszót – akárcsak a példamondat francia fordításában annak megfelelőjét – vastag dőlt betűvel emeltük ki:

FÁJDALOM fn *fájdalmak, fájdalmat, fájdalma* **DOULEUR** [dulör] n fn

✧ Ez a gyógyszer csillapította a **fájdalma-**
mat. ✧ Ce médicament a calmé ma **douleur.**

Minden magyar címszóhoz egy példamondat, illetve annak francia fordítása tartozik. Kivételt képez ez alól, ha a többjelentésű magyar címszó ugyanazzal a francia szóval fordítható:

OLAJ fn ~ok, ~at, ~a

✧ Olíva**olajjal** készítem a salátát.

✧ Tegyé**l olajat** a kocsí motorjába!

FENNTART ige ~ani

✧ Az ENSZ kéksisakos katonái **tartják fenn** a békét ebben az országban.

✧ **Fenntartom**, hogy Noé hazudik.

HUILE [üil] n fn

✧ Je prépare la salade avec de l'**huile** d'olive.

✧ Mets de l'**huile** dans le moteur de la voiture.

MAINTENIR [mēt(ö)nír]

✧ Ce sont les Casques bleus de l'ONU qui **maintiennent** la paix dans ce pays.

✧ **Je maintiens** que Noé ment.

Egyes példamondatok a címszóhoz kapcsolódó továbbképzett szavakat is tartalmaznak, amelyek ugyanabba a szócsaládba tartozó további elemeket mutatnak be, lehetőséget biztosítva ezáltal a szótár használójának szóincse bővítésére. Ezeket a továbbképzett alakokat dőlt betűvel jeleztük a példamondatokban.

KÖNNYŰ² {erőfeszítés nélkül megtehető} fn
~ek, ~t, könnyen

✧ Nem lesz neked **könnyű** két kilométert úszni. Én **könnyen** megcsinálom.

FACILE, FACILE [fászil, fászil]

✧ Ce ne sera pas **facile** pour toi de nager deux kilomètres. Moi, je le ferai **facilement**.

A szócikkközi kiegészítő nyelvtani-lexikai információs ablakok

Ezek a jellel bevezetett kiegészítő információs ablakok – gyakran a két nyelv párhuzamba állításával – egy-egy adott szócikkhez kapcsolódva további hasznos és érdekes nyelvtani, lexikai vagy országismereti tudásanyagot szolgáltatnak mindkét nyelvre vonatkozóan. Magyar vonatkozásban az EÖRY VILMA főszerkesztő által jegyzett *Értelmező szótár+* című műben, francia vonatkozásban pedig BÁRDOSI VILMOS és KARAKAI IMRE *A francia nyelv lexikona* című művében található részletesebb információkat az érdeklődő olvasók. Íme néhány példa.

GIMNÁZIUM – LYCÉE

Franciaországban az általános iskola (*école primaire, collège*) után a 15–16 éves diákok gimnáziumba (*lycée*) jelentkezhetnek, ahol három éven át folytatják tanulmányaikat sorrendben a következő osztályokban: a másodikban (*la seconde*), az elsőben (*la première*) és a végzős osztályban (*la terminale*). A gimnáziumi tanulmányokat érettségi (*le baccalauréat, le bac*) zárja le, ami felsőfokú tanulmányokra jogosít fel és tartalmát központilag, az egész országra nézve egységesen határozzák meg. A francia közoktatási hagyomány teret ad az érettségi keretében szakosodásra. Így a középiskolások érettségizhetnek – többek között – gazdaság- és társadalomtudományokból, humán tudományokból, művészettörténetből vagy természettudományokból. Az érettségi utáni egyetemi tanulmányok első három évének neve: *la licence* 'BA, alapképzés', ami azután a mesterképzéssel (*le master*), majd a doktori képzéssel (*le doctorat*) folytatható.

👉 KÉT – KETTŐ

Számnévi jelzőként csak a *két* változat használatos. A *kettő* alak állítmányként és egyéb mondatrészként szabályos: *Hány kávéét kér? – Kettőt.* 'Combien de café voulez-vous ? – Deux.' | *Egy meg egy az kettő.* 'Un et un font deux.' | *Pontban kettőkor találkozunk.* 'Nous nous rencontrons à deux heures précises.'

👉 VÍZ

A víz főnév legtöbb ragos alakjában hosszú marad az í: *vízben, vízen, vízzé* stb., de megrövidül a *vizek, vizet*, valamint a birtokos személyjeles (*vízem, vized* stb.) alakokban. Képzett származékaiban is rövid az *i*, ha *z* után magánhangzó áll: *vizes, vizez*.

👉 DOKTOR – DOCTEUR

1. A magyar *doktor* szó rövidített alakját kisbetűvel írjuk: *dr.*; naggyal csak címzésben, mondat elején, esetleg aláírásban. *Doktor úr, doktornő* a megszólítása az orvosoknak, állatorvosoknak, jogászoknak (különösen az ügyvédeknek). Magasabb beosztású, illetve tudományos fokozattal rendelkező orvost azonban udvariasabb a rangjának megfelelően szólítani, pl. *professzor/tanár úr, professzor/főorvos asszony, adjunktus úr*. A *doktor bácsi, doktor néni* megszólítás csak gyermekek részéről és csak orvosoknak szólhat és ez esetben az orvos rangjától függetlenül udvariasnak számít.
2. A hímnemű francia *docteur* szó férfira és nőre egyaránt használható. A nőnemű *doctoresse* alak eltűnőben van, ugyanakkor a kanadai (québeci) francia mintájára megjelent a *docteure* változat.
3. Ha valakire azt akarjuk mondani, hogy orvos, ajánlatosabb az *il/elle est docteur* helyett az *il/elle est médecin* formulát használni. Ugyanígy: *je vais chez le docteur* helyett *je vais chez le médecin* 'orvoshoz megyek'. – Ha azonban megnevezzük az orvost is, akihez megyünk, azt a *docteur* szóval tesszük: *J'ai rendez-vous chez le docteur Dubois.* 'Dubois doktorhoz jelentkeztem be.'
4. Szintén a *médecin* szót kell használni, ha pontosítjuk az orvos funkcióját: *médecin généraliste* 'általános orvos, háziorvos', *médecin traitant* 'kezelőorvos', *médecin de famille* 'családorvos'.
5. Az orvosok megszólítása *docteur (monsieur, madame, mademoiselle nélkül)*: *Bonjour, docteur!* 'Jó napot, doktor úr!'. A franciában a *docteur*-t írásban sem rövidítjük: *le docteur Dubois* 'dr. Dubois'.

Lásd még: **ORVOS**.